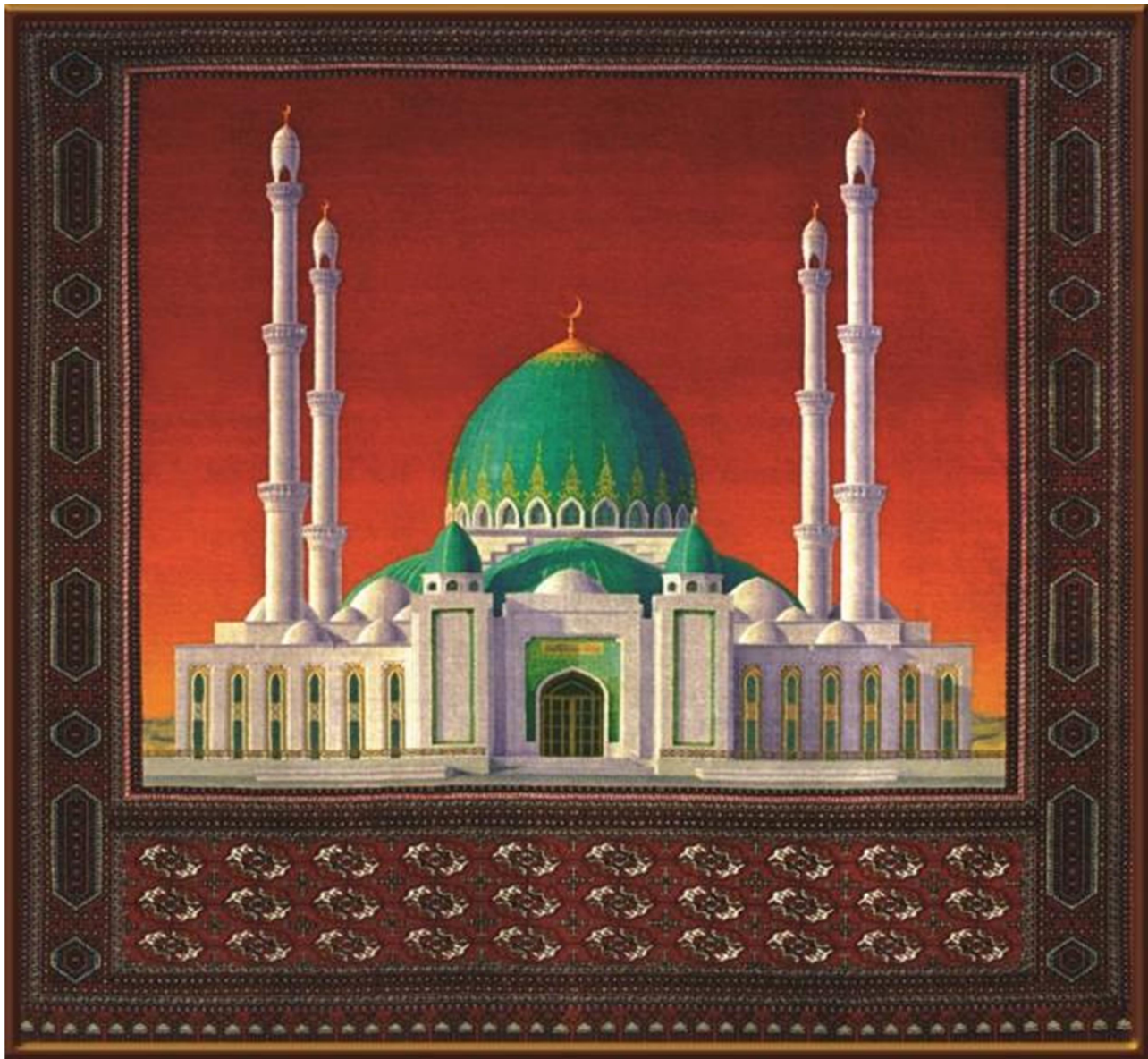

آئین‌ها و آداب و رسوم ترکمن‌ها در ماه مبارک رمضان

یوسف قوجق

نهمین ماه از تقویم هجری قمری، ماه مبارک رمضان است. این ماه را عرب‌ها «شهر (ماه) الصیام» یا «شهر الـرمضان» ، ترک‌ها «اوروج» (یا احتمالاً «عروج») و ترکمن‌ها «اورازا» (احتمالاً تغییر یافته‌ی کلمه‌ی «روزه» است) و یا «رمضان» می‌نامند. ترکمن‌ها به لحاظ کثرت آداب و رسوم در زندگی روزمره، دارای فرهنگی بسیار غنی هستند. این مردم، به خاطر داشتن پیشینه‌ی فرهنگی بسیار قدیمی، تقریباً برای هر مناسبتی مراسم خاصی دارند. یکی از این مناسبت‌ها، ماه مبارک رمضان است. فرا رسیدن این ماه باعث خوشحالی هر فرد ترکمن می‌شود و به خاطر همین نیز سنت‌ها و مراسم ویژه‌ای نیز برای آن دارند که در این مقاله سعی شده است به ذکر هر کدام از آن‌ها پرداخته شود.

ماه مبارک رمضان در میان ترکمن‌ها از جایگاه والایی برخوردار است. در این ماه ترکمن‌ها، از مرد و زن تا پیر و جوان و نوجوانان، با شور و شوقی عجیب، غیر از برجای آوردن فرایض، در تمامی مراسمی که ویژه‌ی این ماه برگزار می‌شود، شرکت می‌کنند.

برای پی بردن به جایگاه والای این ماه در بین ترکمن‌ها، به بیستی از شاعر بزرگ و بنیان‌گذار ادبیات ترکمن یعنی مختومقلی فراغی اشاره می‌کنیم. این سخنور بزرگ ترکمن در یکی از شعرهای خود در باره‌ی جایگاه والای این ماه مبارک چنین نوشته است:

بیل نگ دؤرت پاصلیندا ، اون ایکی آیدا

رمضان دیرلر آیینگ باغشی سین

ترجمه:

از بین چهار فصل سال و دوازده ماه

رمضان می‌آید و آن بهترین ماه است

باورها و سنت‌های استقبال از ماه رمضان

ترکمن‌ها حداقل یک هفته قبل از حلول ماه مبارک رمضان، مقدمات ورود به این ماه پر فیض را فراهم می‌کنند؛ زنان بیشتر از روزهای معمول به نظافت خانه و حیاط منزل می‌پردازند و مردان نیز خواربار و ملزومات مورد نیاز این ماه را خریداری می‌کنند. در بسیاری از مناطق ترکمن نشین، رسم است که زنان و دختران ترکمن آخرین جمعه‌ی قبل از حلول ماه رمضان، به شکل دسته جمعی مسجد محل خود را نظافت می‌نمایند. برخی از خانواده‌ها نیز سجاده‌هایی از جنس قالیچه و نمد را که به آن «نمازلیق» می‌گویند، به مسجد محل خود اهداء می‌کنند

رویت هلال ماه رمضان (آی گورمک) نیز در میان ترکمن‌ها با هیجان خاصی همراه است. ترکمن‌ها عقیده دارند هرکس زودتر از بقیه هلال ماه را ببیند، ثواب بیشتری می‌برد و حتی باعث افزایش بینایی می‌شود. به همین خاطر پیر و جوان سعی می‌کنند برای دیدن هلال ماه - که علامت حلول ماه مبارک است - به بالای ارتفاعات و پشت بام‌ها بروند تا زودتر از دیگران ببینند. عصر شب‌های آخر ماه شعبان، نگاه غالب مردم ترکمن به سمت مغرب آسمان است تا شاید هلال ماه را رویت کنند. فردی که هلال ماه را می‌بیند، آیه شریفه سوره بقره را قرائت می‌کند و با خوشحالی و صدای بلند به دیگران اعلام می‌کند که ماه را رویت کرده است. رسم ۱۸۹ بر این است که هر فرد ترکمن، چه آن‌ها که در همان شب ماه را می‌بینند و چه آن‌ها که در شب‌های دیگر آن را رویت می‌کنند، به محض دیدن ماه، دست خود را به سمت آن دراز می‌کنند و به پیشانی می‌سایند و این کار را سه بار تکرار می‌کنند و می‌گویند «!گلجک نیلا خدای ینیرسین!» (یعنی: دیدن این ماه در سال آینده نیز قسمت ما بشود)

یکی دیگر از سنت‌های حسنه‌ی ترکمن‌ها پیش از آغاز این ماه مبارک، مراسم آشتی‌کنان است. به این ترتیب که ریش سفیدان هر محله - که به آن‌ها «پاش اولی» می‌گویند - بنا به ابتکار خود، آن‌ها را که در آن محله با هم کدورتی دارند، بدون اطلاع از همدیگر برای صرف چای به خانه‌اش دعوت می‌کند و آنها را آشتی می‌دهد.

برپایی نماز تراویح و ختم قرآن:

در طول ماه مبارک رمضان، مساجد ترکمن‌ها پر ازدحام است و حال و هوایی دیگر دارد. اگر در شب‌های ماه مبارک رمضان در مناطق ترکمن نشین باشی و از گلدسته‌های مساجد صدای اذان برای برپایی نماز عشاء را بشنوی، پیر و جوان و حتی کودکان را خواهی دید که با عرقچین‌های سفیدی که بر سر دارند، به سمت مساجد می‌روند. در شب‌های ماه مبارک رمضان، جمعیت عظیمی که اکثر آن‌ها را جوانان و نوجوانان و حتی کودکان تشکیل می‌دهند، برای برپایی نماز عشاء و نماز «تراویح» که پس از آن به جماعت می‌خوانند، به مساجد می‌آیند. در بیشتر مساجد، به خاطر کثرت نمازگزاران و کافی نبودن فضای صحن برخی از مساجد، نمازگزاران در حیاط و حتی بیرون از حیاط مساجد، نماز را بر جای می‌آورند.

«تراویح» نمازی 20 رکعتی است که در قالب 10 نماز دو رکعتی، پس از اقامه نماز عشاء به جماعت خوانده می‌شود به این شکل که امام جماعت پس از خواندن حمد در هر رکعت، یک سوره از سوره‌های کوتاه قرآن مجید را در این نماز قرائت می‌کند. نماز تراویح در تمامی مساجد منطقه ی ترکمن نشین برپاست اما در برخی از مساجد نیز «نماز ختم» برپا می‌شود. به این ترتیب که در طول یک هفته، هر شب نمازگزاران در قالب همان نماز تراویح، به نماز می‌ایستند و امام جماعت در هر رکعت از نمازهای دو رکعتی، به جای قرائت سوره‌های کوتاه پس از حمد، از نخستین سوره‌ی ابتدای قرآن آغاز می‌نماید و در هر رکعت بخشی از قرآن را از حفظ می‌خواند و در رکعت های بعدی ادامه‌ی آن را می‌خواند و به این ترتیب در طول یک هفته، قرآن را به جماعت و در قالب نماز تراویح، ختم می‌کنند. هر چند این نمازهای 20 رکعتی (که در قالب نمازهای دو رکعتی برپا می‌شود) هر شب دو الی سه ساعت به طول می‌انجامد، اما ترکمن‌ها شرکت در آن‌ها را از مستحبات مؤکد می‌دانند و گاه قبولی طاعات خود در این ماه را منوط به شرکت در آن نمازها می‌دانند.

مراسم افطار (آغیز آچار):

روزهای ماه مبارک، شادی و نشاط را مهمان چهره‌ها می‌کند. هر روز قبل از اذان مغرب، کودکان هر محله در محل ورودی به مسجد محل خود تجمع می‌کنند و منتظر اعلام فرا رسیدن وقت افطار می‌شوند و به محض اینکه موزن مسجد آن را اعلام می‌کند، به سوی منازل خود رفته و با صدای بلند فرارسیدن زمان افطار را به اطلاع دیگران می‌رسانند.

در بین ترکمن‌ها رسم بر این است که هر روز هر کدام از خانه‌های یک محله، غذایی درست می‌کنند و آن را به مسجد محله ی خود می‌فرستند تا نمازگزاران با آن افطار کنند.

شب قدر (قدر گیجه‌سی)، آئین‌ها و باورهای مربوط به آن:

هرچند شب قدر دقیقاً مشخص نشده است، ولی در بین ترکمن‌ها از قدیم الایام و با استناد به شواهدی که فقهای ترکمن بیان می‌کنند، این مراسم در شب بیست و هفتم ماه مبارک رمضان برگزار می‌شود. ترکمن‌ها معتقدند که در این شب دو پیامبر الهی یعنی حضرت خضر و حضرت الیاس ظاهر می‌شوند و هرکس با آنها برخورد کند، خوشبخت می‌شود.

در این شب هر خانواده سفره‌ی مخصوصی پهن کرده و بر آن آجیل، میوه، شیرینی و نوعی شیرینی خانگی به نام «بیشمه» و آرد برنج به نام «قاوورداق» و سمبوسه‌ای گوشتی به نام «بؤرک» می‌گذارند. در روستاهای ترکمن نشین، جوانان در گروه‌های مختلف، هر کدام مبلغی پول هزینه می‌کنند و با آن آجیل و میوه و شیرینی می‌خرند و در خانه‌ای گرد هم می‌آیند و ضمن خوردن و آشامیدن، به دعا و نیایش می‌پردازند و نماز شب قدر را برپا می‌دارند. در این شب، بین این گروه‌ها حتی تعریف افسانه و حکایت‌های قدیمی و پرسیدن چیستان‌ها از همدیگر نیز مرسوم است. همچنین رسم بر این است که هیچ کدام از افراد گروه نباید تا اذان صبح بخوابند و اگر کسی بخوابد، دیگر اعضای گروه، برای مطالبه با وی، با نخ و سوزن، او را به نمد یا زیراندازی که فرد روی آن خوابیده، می‌دوزند و یا با انگشت، سیاهی دیگ را بر روی صورت وی می‌کشند، لابد به این معنا که روسیاه شده و نتوانسته آن شب عزیز را تا بامداد، بیدار بماند. این مراسم شب نشینی تا اذان صبح ادامه می‌یابد و اعضای گروه، پس از خوردن سحری، برای روز بعد نیت روزه می‌کنند.

در این شب همچنین برخی از دختران جوان، به شکل دسته جمعی در فضای باز، گرد هم می‌نشینند و تصنیفی بنام «لاله» را بصورت گروهی و با صدای بلند در دل شب می‌خوانند. نواختن «قویوز» (نوعی آلت موسیقی کوچک که به آن زنبورک نیز می‌گویند) توسط دختران نیز از دیگر رسومات این شب است. یکی دیگر از رسومات این شب، آن است که از طرف خانواده‌ی داماد برای نوه‌روس یا دختری که تازه نامزد شده، هدیه‌ای برده می‌شود.

آئین «یارمضان» و شکل برپایی آن در بین ترکمن‌های ایران و ترکمنستان

«یارمضان» در حقیقت شعرها و واگویی‌هایی است که به مناسبت ماه مبارک رمضان از سوی گروه‌های خودجوش از جوانان به زبان ترکمنی خوانده می‌شوند و آئینی نمایشی است. این مراسم در بین ترکمن‌های ایران، در شب چهاردهم ماه رمضان و در ترکمنستان یک روز پیش از حلول این ماه مبارک برگزار می‌شود.

در این قسمت، نگارنده بر آن است ضمن توضیحی کوتاه در باره‌ی وضعیت برپایی مراسم دینی در ترکمنستان کنونی و شرح این مراسم و چگونگی اجرای آن و تنوع در قرائت اشعار مربوط به این مراسم در بین ترکمن‌ها - به ویژه ترکمن‌های ایران و ترکمن‌های ترکمنستان - تفاوت‌های برپایی آئین «یارمضان» در بین ترکمن‌های ایران و ترکمن‌های مقیم ترکمنستان را بیان نماید.

در ترکمنستان پیش از کسب استقلال، مسلمانان ساکن در این کشور به شکل علنی قادر به انجام فرایض دینی ماه مبارک رمضان نبوده‌اند و می‌گویند همه‌ی اعمال و از جمله خواندن نماز تراویح در برخی از خانه‌ها و دور از چشم نیروهای امنیتی و نظامی صورت می‌گرفته و حتی صرف سحری و افطار نیز در خفی انجام می‌گرفته است. پس از کسب استقلال، یکی از اقدامات مثبتی که رئیس‌جمهور آن کشور مرحوم صفرمراد نیازوف انجام داده، آزادی انجام فرایض دینی و احیای سنت‌های حسنه‌ی قدمای ترکمن است. در سال‌های استقلال، مساجد بسیار زیبا و مجللی در عشق‌آباد و سایر شهرهای آن کشور احداث شده، به طوری که هم اکنون در شب‌های ماه مبارک رمضان، آن مساجد مملو از زنان و مردان مسلمان روزه‌دار و نمازگزار می‌شود.

گفتیم که یکی از اقدامات مثبت رئیس‌جمهور فقید ترکمنستان پس از کسب استقلال، احیای سنت‌های حسنه‌ی قدمای ترکمن است. یکی از آن سنن، برگزاری آئین «یارمضان» است.

«یارمضان» را از این لحاظ که خاستگاه مردمی دارد و سینه به سینه از نسل‌های گذشته به نسل امروزین ترکمن‌ها رسیده، بایستی در ردیف ادبیات شفاهی که با ماه رمضان ارتباط مستقیم دارد، قرار دهیم. ساکنان مناطق ترکمن‌نشین که به اجرای این مراسم سنتی دیرینه واقف هستند، همه ساله در این شب به انتظار رسیدن این گروه‌ها می‌نشینند تا پس از شنیدن اشعاری در وصف رسول اکرم (ص)، برکات ماه مبارک رمضان و دعا برای اهل خانه، هدایایی به آنان تقدیم کنند.

ترکمن‌ها بر این عقیده‌اند که این مراسم باعث افزایش برکت در منزل و اعطای سلامتی اعضای خانواده می‌شود و بنا به اعتقاد ترکمن‌های ایران، برپایی آن به این معناست که خانواده‌ها بر تداوم امساک در مابقی ایام ماه مبارک رمضان همت گمارند.

این آئین در بین ترکمن‌های ایران در شب چهاردهم ماه مبارک رمضان به این صورت انجام می‌گیرد که پس از اقامه نماز عشا و تراویح، دسته‌هایی در بیرون مسجد هر محله تشکیل می‌شود و این دسته‌ها از بین خود یک سرخوان و یک صندوق دار - که به آن اصطلاحاً «اشک» (الاغ) می‌گویند، انتخاب می‌کنند.

سرخوان را معمولاً اعضای دسته انتخاب می‌کنند و معمولاً فردی انتخاب می‌شود که چهره‌ی موجهی نسبت به بقیه داشته باشد و صدای رسا و زیبایی نیز داشته باشد. در برخی از مناطق، طلاب حوزه‌های علمیه برای این انتخاب ارجحیت داده می‌شوند.

همچنان‌که در بالا ذکر شد، «یارمضان» در حقیقت واگویی‌های عامیانه‌ای است که به مناسبت ماه مبارک رمضان از سوی گروه‌های مذکور به زبان ترکمنی خوانده می‌شوند. به این ترتیب که جوانان، نوجوانان و کودکان ترکمن دسته‌هایی را تشکیل می‌دهند و به مقابل در خانه‌های ترکمن رفته و مقابل آن تجمع می‌کنند و سرخوان شروع به خواندن ابیاتی که غالباً در باره‌ی فضیلت ماه مبارک رمضان و دعا و نیایش در باره‌ی اهل آن خانه است، می‌کند. پس از پایان قرائت هر بند از آن اشعار توسط سرخوان، دیگر اعضای گروه یک صدا «آلاو» (که به نظر می‌رسد مخفف عبارت «الله هو» باشد) می‌گویند. البته در مراسمی که در ترکمنستان برگزار می‌شود، اعضای گروه به جای این عبارت، عبارت «یارمضان» را به کار می‌برند.

با عنایت به معانی ابیاتی که از سوی سرخوان بیان می‌شود - و آن در باره‌ی فضیلت ماه مبارک رمضان و جملات داعی در باره‌ی اهل آن خانه است - می‌توان این گونه استنباط کرد که عبارت «آلاو» یا «یارمضان» که از سوی دیگر اعضای دسته در پایان هر بند به صورت همصدا بیان می‌شود، نوعی تأکید و یا به عبارت دیگر تأیید (و به تعبیری تکبیر) سخنانی است که سرخوان به نمایندگی از سوی آن‌ها قرائت می‌نماید.

این مراسم در ترکمنستان، یک روز مانده به نخستین روز ماه مبارک رمضان و یا سومین روز از این ماه برگزار می‌شود و برگزاری آن را به معنای «استقبال از این ماه» و راه افتادن دسته‌ها را «جارچی حلول ماه مبارک رمضان» می‌دانند، اما در بین

ترکمن‌های ایران، این مراسم در پانزدهمین روز از ماه مبارک رمضان برگزار می‌شود و مراسم «یارمضان» را به معنای «یاری رمضان» (نیمه ی ماه رمضان) می‌دانند و بر این باورند که دسته‌ها به مقابل در خانه‌ها می‌روند و با خواندن فضیلت‌های این ماه و اعلام این که نیمی از ماه مبارک سپری شده، مردم را تشویق به ادامه‌ی امساک و روزه داری می‌نمایند.

پس از پایان یافتن مراسم، صاحب خانه انعامی به نماینده آن دسته می‌دهد. شکل انعام متفاوت است و بستگی به وضعیت مالی آن خانه دارد اما غالباً پول نقد، آرد، شیرینی، شکر و امثالهم است. به نظر نگارنده، گرفتن انعام از سوی هر خانه - که در ابیات سرخوان از آن به نام «یارمضان زکاتی» (زکات یارمضان) یاد می‌شود - شاید با واجب بودن پرداخت زکات فطر (فطریه) برای هر خانواده بی‌ربط نباشد. به عبارت دیگر، خانواده‌ها با دادن انعام به دسته‌ها، به نوعی فطریه را نیز پرداخت می‌کنند تا اگر به هر شکلی نتوانند در پایان ماه مبارک آن را پرداخت نمایند، به لحاظ شرعی مشکلی نداشته باشند. البته همچنانکه متذکر شدیم، این نظر و برداشت نگارنده است و جنبه‌ی فقهی ندارد و علمای دین شاید نظری دیگر در باره‌ی این موضوع داشته باشند.

در پایان این مراسم که معمولاً تا پاسی از شب به طول می‌کشد، افراد گروه نذورات جمع آوری شده را بین خود و یا مستمندان تقسیم می‌کنند.

همچنانکه در بالا ذکر شد، شکل اجرا در بین تمامی مناطق ترکمن نشین یکسان است. مفهوم ابیاتی که از سوی سرخوان قرائت می‌شود نیز یکسان است اما آن ابیات در هر منطقه با هم متفاوت است. به طور مثال، در ترکمنستان ابیاتی که سرخوان دسته می‌خواند، چنین است (با این توضیح که بعد از هر بند از ترانه - که از سوی سرخوان گفته می‌شود - تمام اعضای گروه، همصدا «یارمضان» می‌گویند):

رمضان آیلاری گلرده گچر،

بهیشت نگ ایشیگین بیر جومارت آچار

آتینی ایرلأپ، مونرده قاچار

حق رسول، امتیم، یا یارمضان!

ترجمه:

ماه رمضان می‌آید و می‌گذرد

تنها جوانمردانند که درب بهشت را گشوده خواهند یافت

رمضان سوار بر اسب، خواهد تاخت

به حق رسول و امت رسول، یا یارمضان!

توینوگ نگیزدن آی گوروندی،

گوونومیزه جای گوروندی،

دؤولت لی اوئی ایه سی،

بیزه حاتم طای گوروندی،

حق رسول، امتیم، یا یارمضان!

ترجمه:

بر بالای این خانه، ماه پرتوافشانی می‌کند

و این باعث خوشحالی و خرسندی است

صاحب این خانه‌ی سعادت‌مند

به چشمان ما همانند حاتم طایی دیده می‌شود

به حق رسول و امت رسول، یا یارمضان!

اورازانگ اوچونده گلدیک بیز سیزه

اونونگ زکاتینی برینگ سیز بیزه

کوی سویونگ ، کوچگار سویونگ

ثو غابی سیزه ،

حق رسول ، امتیم، یا یارمضان!

ترجمه:

سومین روز از رمضان به نزد شما آمده‌ایم

زکاتش را شما به ما بدهید

گوسفند قربانی کنید یا فوج

ثوابش به شما می‌رسد

به حق رسول و امت رسول، یا یارمضان!

بای آقانیگ قیزی قاچدی

ینگه لری دونون بیچدی

بیچیلن دونونگ یانی یوق

اورازانگ ثو غابی نینگ سانی یوق

حق رسول ، امتیم ، یا یارمضان!

ترجمه:

دختر «بای آقا» (خان و مرد ثروتمند) فرار کرد

همراهانش برای او لباسی تهیه دیدند

لباسی که تهیه شده، آستر ندارد

ثواب رمضان بی حد و حصر است

به حق رسول و امت رسول، یا یارمضان!

شوگون آینگ اوچی بولار

آینگ آشاق گۆچی بولار

باغیت لی دا اوئی ایچی بولار

سویولجاق کوی یا گچی بولار

بایلار مالی سچیپ آلار

حق رسول ، امتیم ، یا یارمضان!

ترجمه:

امروز سومین روز ماه است

و آن، روزهای آغازین ماه است

سعادتمند آنست که خانواده‌ای داشته باشد

آنچه قربانی می‌شود، گوسفند یا قوچ است

ثروتمندان بهترین دام را برمی‌گزینند

به حق رسول و امت رسول ، یا یارمضان!

در برخی از این ابیات، به مضامینی برمی‌خوریم که سرخوان بنا به مقتضیات اهل آن خانه، می‌سراید. به طور مثال، در ابیات ذیل، سرخوان با توجه به اهمیت فرزند ذکور در بین ترکمن‌ها ، به درگاه حق تعالی دعا می‌کند که به آن خانه فرزند پسر عطا نماید:

بهیشت ده بیر آقاج گۆردوک پورلی - پوداغ لی

اوبانگیزدا بیر اوئی گۆردوک اوتلی - اوجاق لی

ایچین ده بیر آق زنان گۆردوک بآبک قوجاق لی

خدائیم سیزه بیر اوغول برسین زرین قوشاق لی

حق رسول ، امتیم، یا یارمضان!

ترجمه:

در بهشت درختی دیدیم پر بار و پر ثمر

در این روستا خانه ای دیدیم اجاقش روشن

در آن خانه ، زنی دیدیم سفید روی و طفلی قنداق پیچ به بغل

خدايمان به شما پسری با کمربندی زرین عطا نماید

به حق رسول و امت رسول، یا یارمضان!

رمضان‌دا، بای آداملار کأن بولار

آغزی بیریکنده بیر بیرینه دوغان بولار

تازه دوغولان اوغونگیز آراسین‌دا خان بولار

آباد ایل لر دوغان بولار ، جان بولار

حق رسول، امتیم ، یا یارمضان!

ترجمه:

به برکت رمضان، افراد ثروتمند در این ماه فزونی می‌یابد

آن‌ها بی هیچ اختلافی برادر هم هستند

پسر شما که تازه به دنیا آمده، خان آن‌ها خواهد بود

ایل آباد، برادر و یک جان و یک تن خواهند بود

به حق رسول و امت رسول ، یا یارمضان!

ماری نینگ یانداق نینگ کۆکی اوزین

تجن‌نینگ قاوونی نینگ قاقی اوزین

خدائیم بیر اوغول برسین آتجاق یائی نینگ اوکی اوزین

حق رسول، امتیم ، یا یارمضان!

ترجمه:

خارهای روئیده در مرو، ریشه ای دراز دارند

و خریزه‌های تجن برگ‌های پهن دارند.

خداوند پسری به شما عطا نماید؛ پسری که تیری که در کمان دارد، دراز باشد.

به حق رسول و امت رسول ، یا یارمضان!

برخی از ابیاتی که در مراسم «یارمضان» خوانده می‌شود ، ضمن بیان طبقات اجتماعی و انتقاد از صفات نکوهیده‌ای همچون خست و تنگ نظری، مردم را به بخشش مال و داشتن طبع بلند دعوت می‌کنند:

آیا آیا آز برنلر آزلیقین دان آتیا
کوپ برنلر کولپلیگین دن باییا
برمه دیک لره قیل صراطینگ کؤپروسین دن تانیا
حق رسول، امتیم ، یا یارمضان!
ترجمه:

آن که کم می‌دهد ، از کم دادنش فقیرتر
و آن که زیاد می‌دهد، از زیاد دادنش غنی تر می‌شود
و آن که هیچ نمی‌دهد، از پل صراط که چون مو نازک است ، سقوط خواهد کرد
به حق رسول و امت رسول ، یا یارمضان!

بیذا سیزی بای گوردوک
توینوگ نگیزده آی گوردوک
آز برسه نگیز آجاق دال
قولتوجاقیما سالجاق دال
حق رسول، امتیم ، یا یارمضان!
ترجمه:

ما شما را ثروتمند یافتیم.
بر روی سقف خانه ی شما کمانی دیدیم.
اگر کم بدهی، نخواهم گرفت ؛
و آن را به زیر بغلم نخواهم گرفت.
به حق رسول و امت رسول ، یا یارمضان!

شو اوئی بیر بای نگ اوئی
هر گونه توتیار طویی
کان پول برسین، سونگرا سوئیت
بولسون قایماغی قویی

حق رسول، امتیم ، یا یارمضان!

ترجمه:

این خانه ، خانه‌ی مردی ثروتمند است

که هر روز جشن می‌گیرد

خدا دارایی‌اش را زیاد کند و بعد شیر زیادی بدهد

شیری که خامه‌ای پرچرب داشته باشد

به حق رسول و امت رسول ، یا یارمضان!

یا رمضان آیلاری

گلدی گچر بایلاری

آز برنینگ قیزی بولسون

کۆپ برنینگ اوغلی بولسون

حق رسول، امتیم ، یا یارمضان!

ترجمه:

ماه رمضان

آمد ، اترق کرد و رفت.

هر کس بیشتر بدهد ، پسر دار شود؛

و آن که کم می دهد ، دختر دار شود.

به حق رسول و امت رسول، یا یارمضان!

یوکاردا بیر مسجد بار قیرق درجه

ملالار خط بازار گوندیز ده – گیجه

مانگا بیر یاغلیق بر ، آی جانیم اجه

مجد امتی دیر ، یارمضان!

ترجمه:

در شرق مسجدی 40 درجه است

ملاها شبانه‌روز نامه می‌نویسند

مادر جان! یک روسری به من بده

امت محمد است ، یا یارمضان!

کوچ برنینگ اوغلی بولسون

از برنینگ قیزی بولسون

زاد برمه دیک بوغولیب اولسون

محمد امتی دیر ، یارمضان!

ترجمه:

آن که بیش تر می‌دهد ، پسر دار شود

آن که کم می‌دهد ، دختر دار شود

و آن که هیچ نمی‌دهد، خفه شده، بمیرد!

امت محمد است، یا یارمضان!

نگارنده در بررسی و پرس و جوهایی که بین تیره‌ها و طوایف مختلف ترکمن‌های ترکمنستان انجام داد، به این نتیجه رسیده است که غالب آن‌ها بر روی شاه بیت زیر از آئین «یارمضان» اتفاق نظر دارند:

یوکاردا بیر آی بار

اوجی قیزیل یای بار

پیغمبرینگ ساچاقیندا

بیزه قویلان پای بار

ترجمه:

در بالا (در جنوب) هلال ماه است.

تیری هست با نوکی سرخ.

در سفره‌ی پیغامبر،

سهمی هست که برای ما کنار گذاشته شده.

بیزا سیزی بای گوردوک

قاپی نگیزدا آی گوردوک

کوپ برنینگ اوغلی بولسون

آز برنینگ قیزی بولسون

ترجمه:

ما شما را ثروتمند یافتیم.

بر درب خانه‌ی شما ماه را دیدیم.

هر کس بیشتر می‌دهد ، پسر دار شود ؛

و آن که کم می‌دهد ، دختر دار شود.

در زیر، مصاریع شبیه به بند بالا را که تنها در چند مصرع، اختلاف دارند و در برخی از مناطق ترکمنستان خوانده می‌شوند ، ذکر می‌کنیم:

قاراجا چاتمانگ اوئی بولسون

قاپی نگیزدا طوی بولسون

آز برنینگ قیزی بولسون

کوپ برنینگ اوغلی بولسون

ترجمه:

آلاچیق تو (سیاه چادر تو)، خانه‌ای شود.

جلوی درب خانه‌ات، عروسی برپا شود.

هر کس بیشتر می‌دهد، پسر دار شود ؛

و آن که کم می‌دهد ، دختر دار شود.

بیزا سیزی بای گوردوک

توینوگ نگیزده بای گوردوک

آرمیا گیدن اوغلونگیز

دولانیپ گلسین دایزا

ترجمه:

ما شما را ثروتمند یافتیم.

بر روی سقف خانه‌ی شما کمانی دیدیم.

پسرتان که به سربازی رفته

به سلامت برگردد ای خاله!

بیزاً سیزی بای گوردوک

توینوگ نگیزده آی گوردوک

آلتین بیلن آپاردیق

کوموش بیلن قوپاردیق

ترجمه:

ما شما را ثروتمند یافتیم.

بر روی سقف خانه‌ی شما کمانی دیدیم.

آن را طلا اندود کردیم

و با نقره از جا کندیم

همچنانکه گفته شد، ابیاتی که در آئین «یارمضان» در بین ترکمن‌های ایران خوانده می‌شود هر چند که به لحاظ مضامین با آنچه در ترکمنستان خوانده می‌شود، تفاوت چندانی ندارد، اما به لحاظ زمان برپایی این آئین، انتخاب جملات، آهنگ بیان از سوی سرخوان و نیز عبارت تأنید که یکصدا از سوی اعضای گروه بیان می‌شود، متفاوت است. در زیر برخی از این ابیات را که در بین ترکمن‌های ایران رواج دارد، ذکر می‌کنیم، با این توضیح که بعد از هر بند، اعضای گروه همصدا با هم «آلاو» می‌گویند:

السلام علیکم یاتان کیشی لر

کرپیگین کرپیگه قاتان کیشی لر

نماز اوکاپ روزه توتان کیشی لر

محمد امتینا یا یارمضان!

ترجمه:

السلام علیکم ای آن‌ها که خواب هستید؛

ای آن‌ها که مژه هایتان بر روی هم افتاده؛

ای آن‌ها که نماز بر پا می‌دارید و روزه می‌گیرید؛

بر امت محمد یا یارمضان!

کوپ برنلر ، کوپلیگین دن بایی یار

آز برنلر، آل هوا دا قاتیار

برمه دیک لر شول صراط دا تائیار

محمد امتینا یا یارمضان!

ترجمه:

آن ها که بخشش زیادی می‌کنند، به برکت آن بخشش، دارایی هایشان فزونی می‌یابد؛

آن ها که کمتر بخشش می‌کنند، بین زمین و آسمان معلق می‌مانند؛

و آن ها که هیچ نمی‌دهند، در همان پل صراط خواهند لغزید.

بر امت محمد، یا یارمضان!

یوکاردا بیر توت بار، کوکی اوزین

آشاقدا بیر قاوون بار، کاکلی اوزین

خدائیم بیر اوغول برسین پاشی اوزین

محمد امتینا یا یارمضان!

ترجمه:

در شرق درخت توتی هست با ریشه‌ای عمیق ؛

در غرب خربزه‌ای هست با برگ‌های پهن ؛

خداوند فرزندی به شما عطا کند با عمری طولانی؛

بر امت محمد یا یارمضان!

یارمضان آیدا - آیدا گلدیک سیزه

یارمضان زکاتینی برینگ بیزه

کوی برینگ، قوچ برینگ خابری سیزه

محمد امتینا یا یارمضان!

ترجمه:

«یارمضان» گویان به خانه‌ی شما آمده‌ایم؛

زکات «یارمضان» را به ما بدهید.

گوسفند بدهید یا قوچ؛ خیر و ثوابش برای شماست؛

بر امت محمد، یا یارمضان!

رمضان آیلاری گلرده گچر

آینگ اوندوردینه یالقیمین ساچار

آطینی ایرلأپ مونرده قاچار

محمد امتینا یا یارمضان!

ترجمه:

ماه‌های رمضان می‌آیند و می‌روند؛

این ماه در شب چهارده نورافشانی می‌کند؛

و اسبش را زین کرده، خواهد تاخت؛

بر امت محمد، یا یارمضان!

آنین‌ها و رسومات روزهای پایانی ماه مبارک رمضان

در شب‌های آخر ماه مبارک در مساجد ترکمن‌ها آوای حزن‌انگیز «الوداع و الفراق یا شهر رمضان» طنین می‌اندازد و روزهداران ترکمن، محزون از ایام رو به پایان ماه میهمانی خدا، دست به دعا و نیایش برای قبولی طاعات و عبادات برمی‌دارند. علمای ترکمن بر این عقیده‌اند که بر اساس حدیثی از رسول اکرم (ص) هرکس با آغاز ماه مبارک رمضان خوشحال و با اتمام آن محزون و غمگین شود، بهشت بر او واجب می‌شود و بر اساس این باور است که در شبهای پایانی ماه مبارک رمضان ندای غم‌انگیز وداع با این ماه عزیز سرداده می‌شود.

پرداخت فطریه از دیگر مراسم مذهبی است که معمولاً در چند روز آخر ماه رمضان و تا قبل از نماز عید انجام می‌شود. بنا به اعتقاد روحانی‌های ترکمن، پرداخت فطریه با آغاز ماه مبارک رمضان جایز است و وقت واجب برای پرداخت آن، تا قبل از ادای نماز عید فطر است. پرداخت فطریه اهمیت خاصی در بین ترکمن‌ها دارد. روحانی‌های ترکمن برای هر عضوی از خانواده مبلغی را تعیین می‌کنند و هر خانواده محاسبه نموده و آن مبلغ را به مسکینان و افراد نیازمند می‌رسانند.

در فقه اهل سنت، پرداخت فطریه واجب است و به گفته روحانی‌ها، مبنای پرداخت آن معمولاً مقدار معینی از قوت غالب مردم هر منطقه است. بر همین اساس در بین ترکمن‌ها مبنای پرداخت فطریه غالباً گندم است که مبلغ ریالی آن از سوی علما تعیین و اعلام می‌شود.

در روزهای پایانی ماه مبارک رمضان نیز درست همانند روزهای آغازین، مردم تلاش می‌کنند زودتر از دیگران هلال ماه شوال را رؤیت نمایند. ترکمن‌ها در چند روز آخر ماه مبارک رمضان با انجام خانه‌تکانی و خرید لباس نو به استقبال عید فطر می‌روند. خرید لباس نو و تهیه انواع شیرینی‌های خانگی و انجام خرید برای سفره‌ی عید از جمله کارهایی است که هر خانواده‌ی ترکمن انجام می‌دهد. با اعلام رؤیت هلال ماه شوال، این موضوع در روستاها از طریق پیک‌های موتوری و ماشین به دیگر روستاها اطلاع داده می‌شود و در شهرها نیز از طریق بلندگوی مساجد به اطلاع عموم می‌رسد و اعضای خانواده‌ها و عموم مردم در برخورد با یکدیگر، عید را به همدیگر تبریک گفته و رسیدن به مهمانی خدا در سال آینده را برای یکدیگر آرزو می‌کنند.

عید فطر (اورازا بایرامی):

آخرین مراسم ماه مبارک رمضان در میان ترکمن‌ها مراسم عید فطر است که به عنوان یکی از اعیاد بزرگ جشن گرفته می‌شود. صبح اول وقت روز عید، مردها، جوانان و نوجوانان ترکمن با پوشیدن بهترین لباس، سواره و پیاده به سمت عیدگاه می‌روند تا ضمن گوش سپردن به مواعظ روحانی‌هاو بهره‌مندی از ارشادات دینی، نماز عید فطر را برجای بیاورند. آن‌ها ترجیحاً پیش از برگزاری نماز، فطریه‌ی خود و خانواده را نیز به مستمندان می‌رسانند و یا نیت می‌کنند که به فلان فرد یا خانواده برسانند.

پس از پایان یافتن نماز، همگی به سمت ردیف‌های جلو هجوم می‌آورند تا ضمن دست دادن به امام جماعت و دیگر روحانی‌ها، عید را به آن‌ها تبریک بگویند. در این مواقع، صفی طولانی ایجاد می‌شود و همگی صبر می‌کنند تا نوبت به آن‌ها برسد. چون ترکمن‌ها عقیده دارند که دست دادن به روحانی‌ها در عیدگاه، باعث قبولی بیش‌تر طاعات آن ماه می‌شود. پس از آن، همگی به خانه‌های خود باز می‌گردند و آماده می‌شوند تا دید و بازدید عید را انجام داده و به خانه‌های همسایگان و آشنایان بروند.

آن روز هر خانه‌ی ترکمن سفره‌ای رنگین پهن می‌کند و آن را تا آخر شب جمع نمی‌کند. در این روز بزرگترها به بچه‌ها عیدی می‌دهند.